

**Instytut Pamięci Narodowej
Komisja Ścigania Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu
Oddział w Łodzi**

**GRA EDUKACYJNA
„TWÓRCY NIEPODLEGŁOŚCI”**

#Moja NIEPODLEGŁA.

Gra edukacyjna „Twórcy niepodległości”

Autorzy gry: Bartłomiej Kluska (koncepcja), Paweł Kowalski, Grzegorz Nawrot, Artur Ossowski (koordynacja wydania), Milena Romanowska (opracowanie graficzne), Paweł Spodenkiewicz, Magdalena Zapolska-Downar.

Setna rocznica odzyskania przez Polskę niepodległości to doskonała okazja, by przypomnieć biografie osób, którym zawdzięczamy własne państwo oraz którym udało się podnieść kraj ze zniszczeń I wojny światowej i stworzyć warunki rozwoju ekonomicznego i cywilizacyjnego.

Edukacyjna gra historyczna „Twórcy niepodległości” pozwala realizować ten cel zarówno podczas zajęć szkolnych, zwłaszcza o charakterze powtórzeniowym, jak i w domowym zaciszu. Jej atutami są proste (oparte na popularnej mechanice „memory”) zasady oraz emocjonująca, dynamiczna rozgrywka.

Zasady rozgrywki

Liczba graczy: 2-5

Wiek: od 10 lat

Czas gry: 10-15 minut

Elementy gry:

- 24 karty do gry
- broszura z historycznym komentarzem
- mapa i oś czasu – pomoce dydaktyczne

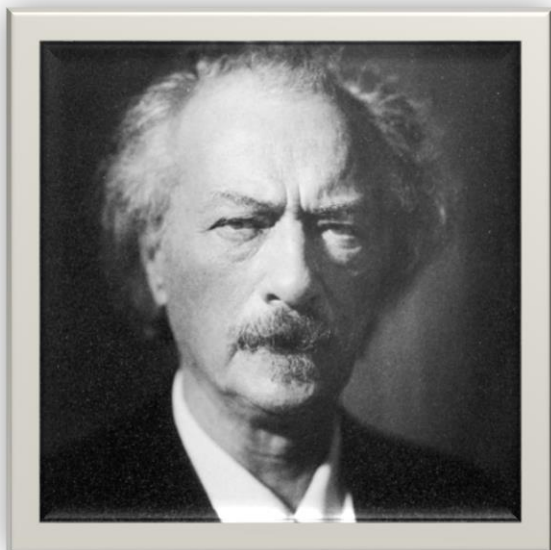
Mieszamy 24 karty i układamy wizerunkiem logo IPN do góry w formie szachownicy 6 na 4 karty. Zadaniem graczy jest odsłanianie zawartości kart po dwie tak, aby odnaleźć parę postać-wydarzenie. Pary można zidentyfikować po jednakowej obwódce i znaku graficznym na karcie. Zaczyna najmłodszy z uczestników zabawy. Jeśli odkryte przez niego karty nie są parą, zostają ponownie zakryte, a ruch może wykonać kolejny gracz. Jeśli gracz odkryje parę, musi wyjaśnić pozostałym uczestnikom rozgrywki związek postaci z wydarzeniem (np. co łączyło gen. Tadeusza Rozwadowskiego z Bitwą Warszawską). Jeśli gra toczy się podczas lekcji, ewentualne spory w kwestiach historycznych rozstrzyga nauczyciel. W warunkach domowych pomoc stanowią biogramy i opisy wydarzeń zamieszczone w dołączonej do gry broszurze (znajdziemy tam także uproszczoną wersję dla najmłodszych). Jeśli gracz potrafi wyjaśnić związek postaci z wydarzeniem, zabiera odkrytą parę z pola gry. Jeśli tego nie potrafi, karty zostają ponownie zakryte, a ruch wykonuje kolejny gracz. Rozgrzywka toczy się aż do zebrania wszystkich par (jeśli żaden z graczy nie potrafi wyjaśnić związku pomiędzy którąś z par, zostaje ona na polu gry). Zwycięzcą zostaje osoba, która zbierze najwięcej kart.

W wariacie uproszczonym gracz po odkryciu pary kart, zamiast samodzielnie wyjaśniać związek postaci z wydarzeniem, odczytuje informacje na ten temat zawarte w broszurze.

Najmłodszym graczom proponujemy wykorzystywanie w zabawie mniejszej liczby kart.

Przed rozpoczęciem rozgrywki można odtworzyć prezentację multimedialną (aby ją pobrać ze strony internetowej IPN, należy zeskanować kod QR). W warunkach szkolnych wskazane jest poprzedzenie gry ćwiczeniem i umieszczenie kart na mapie Rzeczypospolitej oraz osi czasu (pomoc edukacyjne dołączone do pudełka).

Twórcy niepodległości

Ignacy Jan Paderewski (1860–1941) – wybitny pianista światowej sławy, w czasie I wojny światowej zaangażował się w działalność społeczno-polityczną, służącą sprawie odzyskania niepodległości przez Polskę. Jego przyjazd do Poznania w grudniu 1918 r. przyczynił się do wybuchu Powstania Wielkopolskiego. W 1919 r. objął urząd premiera i ministra spraw zagranicznych w rządzie polskim, reprezentował kraj na konferencji pokojowej w Paryżu. 28 VI 1919 r. złożył w imieniu Polski podpis pod traktatem wersalskim.

Orędzie prezydenta Thomasa Woodrowa Wilsona (8 I 1918)

Prezydent USA, przewidując porażkę Niemiec i Austro-Węgier w toczącej się wojnie, przedstawił w orędziu do Kongresu program przyszłego pokojowego uregulowania stosunków międzynarodowych. Postulował w nim m.in. prawo narodów do samostanowienia, wolność mórz oraz jawność traktatów międzynarodowych. Punkt 13. orędzia, umieszczony tam z inicjatywy Ignacego Paderewskiego, mówił o prawie Polski do niepodległości ze „swobodnym dostępem do morza”.

8 stycznia 1918 r., z inicjatywy polityka i wybitnego pianisty Ignacego Paderewskiego, prezydent USA Thomas Woodrow Wilson w orędziu do Kongresu opowiada się za prawem Polski do niepodległości i „swobodnym dostępem do morza”.

Wincenty Witos (1874–1945) – jeden z liderów ruchu ludowego, członek Stronnictwa Ludowego w Galicji, poseł do galicyjskiego Sejmu Krajowego we Lwowie i do Rady Państwa (parlamentu) w Wiedniu. W czasie I wojny światowej działał w Naczelnym Komitecie Narodowym. 28 X 1918 r. w Krakowie stanął na czele Polskiej Komisji Likwidacyjnej. W krytycznym dla Polski okresie wojny polsko-bolszewickiej 24 VII 1920 r. został mianowany premierem Rządu Obrony Narodowej (1920–1921). Funkcję premiera sprawował jeszcze dwukrotnie (1923, 1926). W latach 1918–1931 był prezesem Polskiego Stronnictwa Ludowego „Piast”.

Polska Komisja Likwidacyjna (28 X 1918 – 10 I 1919)

Rozpad Austro-Węgier jesienią 1918 r. w wyniku klęski militarnej państw centralnych umożliwił narodom wchodzącym w skład monarchii Habsburgów stworzenie niepodległych państw. 28 X 1918 r. w Krakowie powstała Polska Komisja Likwidacyjna. Był to tymczasowy organ polskiej władzy w Galicji Zachodniej i Śląsku Cieszyńskim, złożony z przedstawicieli wszystkich ważniejszych partii politycznych. Główną zasługą PKL było utrzymanie porządku i bezpieczeństwa na tych terenach do czasu ukonstytuowania się niezawisłych polskich władz państwowych.

28 października 1918 r. wybitny działacz ludowy Wincenty Witos staje na czele Polskiej Komisji Likwidacyjnej w Krakowie z zadaniem utrzymania porządku i bezpieczeństwa w Małopolsce Zachodniej do czasu powstania niepodległego państwa polskiego.

Michał Karaszewicz-Tokarzewski (1893–1964) – przed I wojną światową wstąpił do Związku Walki Czynnej oraz Związku Strzeleckiego, od 1914 r. oficer Legionów Polskich. Po kryzysie przysięgowym w lipcu 1917 r. internowany przez władze niemieckie. Następnie w Polskiej Organizacji Wojskowej. Od listopada 1918 r. w Wojsku Polskim, walczył przeciwko Ukraińcom o Przemyśl i Lwów.

Obrona Lwowa (1 XI 1918 – 22 V 1919)

Wraz z upadkiem Austro-Węgier władzę we Lwowie próbowali przejąć zbrojnie Ukraińcy, którzy ogłosili powstanie Państwa Ukraińskiego (od 13 XI 1918 r. Zachodnioukraińskiej Republiki Ludowej). Polacy, stanowiący większość mieszkańców miasta, chwycili za broń. W walkach wzięła udział licznie młodzież szkolna i studenci (Orlęta Lwowskie). 22 XI 1918 r. oddziały ukraińskie zostały wyparte ze Lwowa przez polską odsiecz pod dowództwem ppłk. Michała Karaszewicza-Tokarzewskiego. Ukraińskie siły oblegały Lwów do 22 V 1919 r.

Podpułkownik Michał Karaszewicz-Tokarzewski na czele oddziałów Wojska Polskiego przebija się do okrazonego przez Ukraińców Lwowa i wzmacnia obronę miasta. Walki polsko-ukraińskie o Lwów trwają od 1 listopada 1918 r. do 22 maja 1919 r.

Józef Piłsudski (1867–1935) – jeden z czołowych przywódców Polskiej Partii Socjalistycznej, kierował Organizacją Bojową PPS, po rozłamie w 1906 r. stanął na czele dążącej do niepodległości PPS-Frakcji Rewolucyjnej. W czasie I wojny światowej był komendantem I Brygady Legionów Polskich i Polskiej Organizacji Wojskowej. W latach 1917–1918 więziony przez Niemców, 11 XI 1918 r. Rada Regencyjna przekazała mu władzę nad polskim wojskiem. Naczelnik Państwa Polskiego (1919–1922). W 1920 r. przyjął stopień Pierwszego Marszałka Polski. W czasie wojny polsko-bolszewickiej (1919–1921) jako Naczelnny Wódz dowodził oddziałami polskimi w Bitwie Warszawskiej oraz w Bitwie nad Niemnem. Po wyborach prezydenckich 14 XII 1922 r. złożył dymisję z funkcji Naczelnika Państwa na ręce prezydenta Gabriela Narutowicza.

Odzyskanie przez Polskę niepodległości (11 XI 1918)

11 XI 1918 r. Rada Regencyjna przekazała Józefowi Piłsudskiemu dowództwo nad Polską Siłą Zbrojną. Józef Piłsudski zawarł porozumienie z przedstawicielami niemieckiego garnizonu w Warszawie, na mocy którego wojska niemieckie opuściły terytorium Królestwa Polskiego. Tego samego dnia w Compiègne pod Paryżem zostało podpisane zawieszenie broni pomiędzy Niemcami a państwami ententy, kończące I wojnę światową.

W Warszawie 11 listopada 1918 r. Rada Regencyjna przekazuje Józefowi Piłsudskiemu dowództwo nad Polską Siłą Zbrojną, a podpisany w Compiègne rozejm między ententą a Niemcami kończy I wojnę światową.

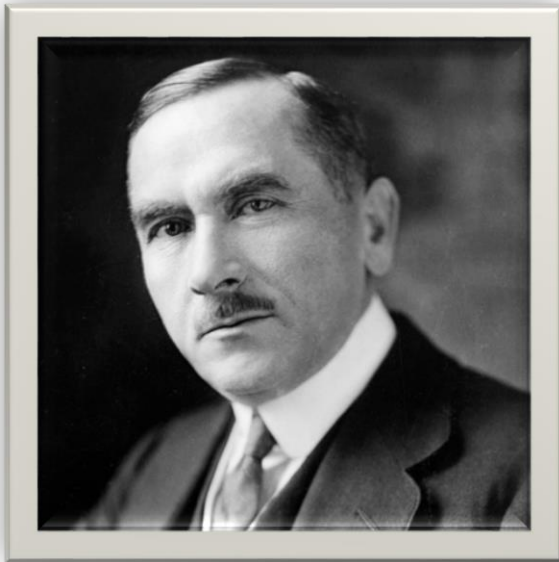

Józef Dowbor-Muśnicki (1867–1937) – w czasie I wojny światowej w wojsku rosyjskim dosłużył się stopnia generała podporucznika, po rewolucji lutowej 1917 r. w Rosji podporządkował się Naczelnemu Polskiemu Komitetowi Wojskowemu, był współorganizatorem i dowódcą I Korpusu Polskiego w Rosji (tzw. Dowborczyków), który po rewolucji październikowej 1917 r. walczył z Armią Czerwoną. W styczniu 1919 r. mianowany naczelnym dowódcą wojsk polskich w Powstaniu Wielkopolskim.

Powstanie Wielkopolskie (27 XII 1918 – 16 II 1919)

Impulsem do akcji wyzwolenia Wielkopolski spod panowania niemieckiego był przyjazd 26 XII 1918 r. do Poznania pianisty Ignacego Paderewskiego. Na polską manifestację patriotyczną Niemcy odpowiedzieli kontrmanifestacją, a zamieszki przerodziły się w powstanie. Polacy opanowali większość miasta, wkrótce do walki zerwały się ośrodki prowincjonalne. Komisariat Naczelnej Rady Ludowej powierzył dowództwo nad powstaniem mjr. Stanisławowi Taczakowi, a następnie gen. Józefowi Dowbor-Muśnickiemu. Kończący walki rozejm, wymuszony przez państwa ententy, zawarty 16 II 1919 r. w Trewirze, pozostawiał znaczny obszar objęty walkami w rękach powstańców. 28 VI 1919 r. został podpisany traktat wersalski przyznający większość Wielkopolski oraz Kujaw Polsce.

Na czele zwycięskiego Powstania Wielkopolskiego, trwającego od 27 grudnia 1918 r. do 16 lutego 1919 r., stał generał Józef Dowbor-Muśnicki. Powstańcy powstrzymują niemieckie ataki, co przekonuje państwa ententy do podjęcia skutecznych działań dyplomatycznych na rzecz strony polskiej.

Roman Dmowski (1864–1939) – współtwórca i ideolog ruchu narodowego. Współzałożyciel Ligi Narodowej (1893). Twórca Komitetu Narodowego Polskiego (1917), uznawanego przez państwa ententy za oficjalną reprezentację narodu polskiego. Na konferencji pokojowej w Paryżu, jako delegat rządu polskiego, referował sprawę zachodnich granic Polski. Członek Rady Obrony Państwa (1920). W niepodległej Polsce był jednym z przywódców Narodowej Demokracji i posłem na Sejm RP (1919–1922).

Traktat wersalski (28 VI 1919)

Najważniejszy z układów pokojowych, zawartych między państwami ententy a Niemcami. Na jego mocy Polska uzyskała Wielkopolskę i Pomorze Gdańskie (bez Gdańska, który został Wolnym Miastem pod nadzorem Ligi Narodów). O przynależności państwowej Warmii, Mazur i Górnego Śląska miał zadecydować plebiscyt. Polsce narzucono też tzw. mały traktat wersalski, który regulował prawa mniejszości narodowych. W imieniu Polski dokument podpisali Ignacy Paderewski i Roman Dmowski.

28 czerwca 1919 r. twórca Komitetu Narodowego Polskiego Roman Dmowski podpisuje w imieniu Polski traktat wersalski. Utrzymujemy wywalczoną Wielkopolskę oraz przejmujemy od Niemców Pomorze Gdańskie.

Józef Haller (1873–1960) – w czasie I wojny światowej dowodził II Brygadą Legionów Polskich. Jesienią 1918 r. objął dowództwo nad utworzoną we Francji Armią Polską, tzw. Błękitną Armią. Dowodził jednym z frontów w wojnie polsko-ukraińskiej (1918-1919) i polsko-bolszewickiej (1919–1921). Dokonał uroczystego aktu zaślubin Rzeczypospolitej Polskiej z Bałtykiem 10 II 1920 r. w Pucku.

Zaślubiny Polski z morzem (10 II 1920)

Na mocy traktatu wersalskiego Polska uzyskała dostęp do morza na odcinku 147 km, bez Gdańska, który uzyskał status Wolnego Miasta. W Pucku gen. Józef Haller, który dowodził jednostkami Wojska Polskiego przejmującymi Pomorze, dokonał symbolicznego aktu zaślubin Rzeczypospolitej z Bałtykiem, wrzucając do morza platynowy pierścień z napisem „Gdańsk – Puck 10 II 1920 r.”

General Józef Haller dowodzący jednostkami Wojska Polskiego skierowanymi na Pomorze Gdańskie, dokonuje 10 lutego 1920 r. w Pucku symbolicznego aktu zaślubin Polski z morzem.

Tadeusz Rozwadowski (1866–1928) – w czasie I wojny światowej w armii austro-węgierskiej służył w stopniu generała majora. W 1916 r. zwolniony ze służby za krytykę władz wojskowych zezwalających na okrucieństwa wobec ludności cywilnej w Galicji (zwłaszcza zamieszkującej Małopolskę Wschodnią).

Po odzyskaniu niepodległości współtworzył Wojsko Polskie oraz dowodził obroną Lwowa w czasie konfliktu polsko-ukraińskiego (1918–1919). W wojnie polsko-bolszewickiej (1919–1921) pełnił funkcję szefa Sztabu Generalnego, opracował założenia kontrofensywy, którą zwycięsko przeprowadził Naczelny Wódz Józef Piłsudski.

Bitwa Warszawska (13–25 VIII 1920)

Kluczowa bitwa w wojnie polsko-bolszewickiej. Spychane przez Armię Czerwoną siły polskie zatrzymały się na przedmieściach Warszawy. Naczelny Wódz Józef Piłsudski przeprowadził manewr oskrzydłający Armię Czerwoną. Oddziały polskie, atakujące wroga znad Wieprza rozbiły jednostki bolszewickie i przechyliły szalę zwycięstwa na swą korzyść. Jednym z punktów zwrotnych Bitwy Warszawskiej były ciężkie walki o Radzymin, zakończone odbiciem miasta 15 VIII 1920 r. Dla upamiętnienia tych wydarzeń 15 sierpnia obchodzone jest Święto Wojska Polskiego.

Szef Sztabu Generalnego w wojnie polsko-bolszewickiej generał Tadeusz Rozwadowski opracował założenia kontrofensywy przeprowadzonej przez Naczelnego Wodza Józefa Piłsudskiego w zwycięskiej Bitwie Warszawskiej, trwającej od 13 sierpnia do 25 sierpnia 1920 r.

Lucjan Żeligowski (1865–1947) – w czasie I wojny światowej walczył w szeregach Brygady Strzelców Polskich przy armii rosyjskiej. Brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej (1919–1921). W październiku 1920 r. mianowany dowódcą 1 Dywizji Piechoty Litewsko-Białoruskiej. Na jej czele, wykonując tajny rozkaz Naczelnego Wodza Józefa Piłsudskiego, zajął zbrojnie Wileńszczyznę i proklamował powstanie Litwy Środkowej.

Bunt Żeligowskiego (8 – 12 X 1920)

Operacja wojskowa, podczas której gen. Lucjan Żeligowski, pozorując niesubordynację wobec Naczelnego Wodza Józefa Piłsudskiego, zajął Wilno i proklamował powstanie Litwy Środkowej. Zajmowała ona powierzchnię 13,5 tys. km kw. i liczyła pół miliona mieszkańców (Polacy stanowili blisko 70 proc. ludności). 24 III 1922 r. Sejm Ustawodawczy Rzeczypospolitej Polskiej ogłosił inkorporację Litwy Środkowej. Rząd Republiki Litewskiej na znak protestu nie utrzymywał do 1938 r. stosunków dyplomatycznych z Polską, a Wilno nadal uważał za stolicę państwa.

Jeden z wyższych dowódców Wojska Polskiego generał Lucjan Żeligowski pozoruje 8 października 1920 r. bunt przeciwko Naczelnemu Wodzowi Józefowi Piłsudskiemu i przejmuje z rąk litewskich Wilno.

Maciej Rataj (1884–1940) – członek Polskiego Stronnictwa Ludowego „Wyzwolenie”, PSL „Piast”, następnie prezes Stronnictwa Ludowego. Poseł na Sejm Ustawodawczy Rzeczypospolitej Polskiej, współautor Konstytucji marcowej (1921) oraz ordynacji wyborczej do Sejmu i Senatu. Będąc marszałkiem Sejmu dwukrotnie pełnił funkcję głowy państwa: po zabójstwie prezydenta Gabriela Narutowicza (1922) oraz po przewrocie majowym (1926). Kierując Ministerstwem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego przyczynił się do ujednoczenia szkolnictwa w odrodzonym państwie polskim.

Uchwalenie konstytucji marcowej (17 III 1921) – pierwsza konstytucja odrodzonej Rzeczypospolitej Polskiej wprowadzała ustrój demokratycznej republiki, dając polityczną przewagę dwuizbowemu parlamentowi (Sejm i Senat) nad władzą prezydenta i rządu. Gwarantowała równość obywateli wobec prawa. Obowiązywała do 1935 r.

Wybitny parlamentarzysta Maciej Rataj uczestniczy w pracach nad pierwszą konstytucją odrodzonej Polski. Gwarantowała ona ustrój demokratyczny i równość obywateli wobec prawa. Uchwalono ją 17 marca 1921 r.

Wojciech Korfanty (1873–1939) – w latach 1901–1908 członek Ligi Narodowej, jako poseł do niemieckiego parlamentu 28 X 1918 r. wystąpił z żądaniem przyłączenia do Polski ziem zaboru pruskiego. Wchodził w skład Naczelnej Rady Ludowej stanowiącej rząd w Powstaniu Wielkopolskim. W 1920 r. z ramienia rządu polskiego został komisarzem plebiscytowym na Górnym Śląsku. Dyktator zwycięskiego dla Polski III Powstania Śląskiego (3 V – 5 VII 1921). W niepodległej Polsce był posłem na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej.

III Powstanie Śląskie (3 V – 5 VII 1921)

Na podstawie wyników plebiscytu na Górnym Śląsku (za przyłączeniem do Polski opowiedziało się 40 proc. głosujących) Komisja Międzysojusznicza przyznała większość spornego terytorium Niemcom, pozostawiając Polsce głównie tereny rolnicze. Doprowadziło to do wybuch strajku generalnego, który przerodził się w III Powstanie Śląskie (lepiej przygotowanego niż dwa poprzednie – w latach 1919 i 1920). Polacy zajęli obszar plebiscytowy aż do Odry. Najcięższe walki stoczono na Opolszczyźnie o Górę Św. Anny. W październiku 1921 r. Rada Ambasadorów podjęła decyzję o korzystniejszym dla Polski podziale Górnego Śląska, przyznając jej większość uprzemysłowionych obszarów wraz z Katowicami.

Wybitny parlamentarzysta Wojciech Korfanty zostaje dyktatorem zwycięskiego III Powstania Śląskiego, co przyczynia się do korzystniejszego dla Polski podziału Górnego Śląska. Walki trwają od 3 maja do 5 lipca 1921 r.

Gabriel Narutowicz (1865–1922) – inżynier, działacz polonijny, profesor politechniki w Zurychu, ceniony fachowiec w zakresie budownictwa wodnego (zaprojektował kilka elektrowni). Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości przyjechał do kraju, w latach 1920–1922 był ministrem robót publicznych, a następnie spraw zagranicznych. 9 XII 1922 r. został wybrany przez Zgromadzenie Narodowe (połączone izby Sejmu i Senatu) na pierwszego prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Zginął od kuli zamachowca 16 XII 1922 r.

Wybory prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (9 XII 1922)

Konstytucja uchwalona 17 marca 1921 r. powierzała władzę wykonawczą rządowi i prezydentowi wybieranemu przez Zgromadzenie Narodowe (Sejm i Senat). Pierwszy prezydent państwa, Gabriel Narutowicz, został wybrany 9 XII 1922 r. głosami socjalistów, ludowców i mniejszości narodowych. Przeciwni tej kandydaturze politycy partii prawicowych rozpętali w prasie antyprezydencką nagonkę i wywołali w Warszawie zamieszki (w drodze na uroczystość zaprzysiężenia tłum łżył prezydenta). 16 XII 1922 r. Narutowicz został zastrzelony w gmachu warszawskiego Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych przez artystę malarza Eligiusza Niewiadomskiego.

Pierwsze prezydenckie wybory w odrodzonej Polsce wygrywa 9 grudnia 1922 r. inżynier Gabriel Narutowicz, urząd piastuje krótko i po kilku dniach zostaje zamordowany.